

YTTRANDE

Till Finansdepartementet

Implementering av EU-direktivet om försäkringsdistribution**1. Inledning**

Folksam¹ är en av de största ömsesidiga försäkringsgivarna i Sverige. Gemensamt för ömsesidiga försäkringsföretag är bland annat att all vinst går tillbaka till kunderna. Som ömsesidigt, kundägt försäkringsföretag, är det viktigt för Folksam att nya regleringar tillför verkligt och långsiktigt värde för våra kunder.

En central del av Folksams affär är att leverera försäkringslösningar som arbetsmarknadens parter förhandlat fram. Försäkringsföretagen inom Folksam finns idag som valbara tjänstepensionsförvaltare inom de flesta kollektivavtalsområdena. Folksam tillhandahåller även grupp försäkring till fackförbund och deras medlemmar.

I denna skrivelse vill Folksam lyfta fram viktiga hänsyn som behöver tas i fråga om kollektivavtalad tjänstepension och grupp försäkring när det nya EU-direktivet om försäkringsdistribution (IDD)² ska genomföras i svensk rätt.

2. Sammanfattning

IDD är inte utformat för kollektiva försäkringslösningar

- Det föreligger en principiell skillnad mellan IDD som har den *individuella* kunden i fokus och kollektiva försäkringar som är utformade utifrån ett visst *kollektivs* försäkringsbehov.
- Det är viktigt att ny lagstiftning inte motverkar de väl fungerande lösningar som finns i Sverige idag inom kollektivavtalad tjänstepension och grupp försäkring.
- Villkoren för kollektiva försäkringar förhandlas fram av starka organisationer som är väl kvalificerade att ta tillvara individernas intressen. IDD:s bestämmelser, i synnerhet de nya informationsreglerna och kravet på prövning av *individens* krav och behov vid försäljning, bör vid implementering tolkas mot denna bakgrund.

¹ Folksam ömsesidig livförsäkring är moderbolag i Folksam Liv-koncernen, i vilken bland annat Folksam Fondförsäkringsaktiebolag (publ), Folksam LO Fondförsäkringsaktiebolag (publ), KPA Livförsäkring AB (publ) och KPA Pensionsförsäkring AB (publ) ingår. Folksam ömsesidig sakförsäkring är moderbolag i Folksam Sak-koncernen, i vilken bland annat Förenade Liv Grupp försäkring AB (publ), Saco Folksam Försäkrings AB, Tre Kronor Försäkring AB och Folksam Skadeförsäkring Ab (Finland) ingår.

² Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/97 av den 20 januari 2016 om försäkringsdistribution (omarbetning).

Värna om trygga kollektivavtalade tjänstepensioner

- Arbetsmarknadens parter har i kollektivavtalet tillgodosett de anställdas behov av bra och trygga tjänstepensioner. Den anställda ges ofta möjlighet att välja pensionsförvaltare och förvaltningsform, men även dessa val görs utifrån de trygga och kostnadseffektiva pensionsalternativ som arbetsmarknadens parter förhandlat fram. Det gör att det vid kollektivavtalad tjänstepension inte finns samma behov av att skydda den enskilda individen som vid individuell försäkring. En prövning av *individens* krav och behov är därför inte lika viktig vid kollektivavtalad tjänstepension.
- Dagens modell där arbetsmarknadens parter har frihet att bestämma hur informationsgivningen ska ske på det kollektivavtalade området bör behållas oförändrad. Modellen har under lång tid successivt förbättrats och anpassats till den anställdes behov av lämplig information. I syfte att möjliggöra en kostnadseffektiv hantering av kollektivavtalade tjänstepensioner, har arbetsmarknadens parter utsett en valcentral inom respektive kollektivavtalsområde. Försäkringsföretagens informationsskyldighet inför tecknande av försäkringsavtal uppfylls idag till stor del av valcentralerna som därigenom spelar en central roll i informationsgivningen.
- Genom valcentralerna möjliggörs en enkel hantering av kollektivavtalade tjänstepensioner samtidigt som de valbara försäkringsföretagen kan hålla nere kostnaderna för informationsgivning och försäljning. Det är en av de viktigaste anledningarna till att de valbara försäkringsföretagen kan erbjuda låga avgifter inom kollektivavtalad tjänstepension.

Värna om den svenska modellen vid gruppförsäkring

- Även vid gruppförsäkring företräds individerna av starka organisationer, ofta fackförbund, som är väl kvalificerade att tillvarata gruppmedlemmarnas intressen. Den svenska modellen vid gruppförsäkring med anpassade informationskrav, ger redan idag ett välutvecklat kundskydd, samtidigt som den möjliggör ett försäkringsskydd till en förmånlig kostnad för individen. IDD:s informationsregler och kravet på prövning av individens krav och behov bör vid implementering tolkas mot denna bakgrund.

3. Värna om trygga kollektivavtalade tjänstepensioner

3.1 Kollektivavtalad tjänstepension i Sverige

Kollektivavtalen har en stark ställning i Sverige och är av central betydelse på den svenska arbetsmarknaden. Genom kollektivavtalen förhandlar arbetsmarknadens parter gemensamt fram de anställningsvillkor som ska gälla inom respektive bransch. Det gäller till exempel lön, ledighet, försäkringar och tjänstepensionsförmåner. Lagstiftningen är till stora delar dispositiv, i syfte att ge arbetsmarknadens parter utrymme att genom kollektivavtal träffa överenskommelser som avviker från lagens bestämmelser. Lagstiftning och kollektivavtal verkar därmed tillsammans på det kollektivavtalade området.

I Sverige bestämmer arbetsmarknadens parter gemensamt hur de anställdas *kollektiva* behov av bland annat bra och trygga tjänstepensioner ska tillgodoses. Hur stor och vilken typ av tjänstepension den anställde har rätt till bestäms genom kollektivavtalet.

Tjänstepensionsförmånerna kan vara förmånsbestämda eller premiebestämda. Förmånsbestämda tjänstepensionsförmåner kan tryggas av arbetsgivaren genom försäkring, i egen balansräkning eller genom pensionsstiftelse. För de premiebestämda förmånerna tecknar arbetsgivaren försäkring för den anställdes räkning, i det eller de försäkringsföretag som pekats ut i kollektivavtalet.

Förmånsbestämd tjänstepension

Vid förmånsbestämd tjänstepension är den anställde garanterad pension motsvarande en viss procent av slutlönen vid pensionsåldern. Inom ramen för kollektivavtalad förmånsbestämd pensionsplan kan den anställde i vissa fall, och om arbetsgivaren medger det, teckna en alternativ pensionslösning. Då ges den anställde fler individuella valmöjligheter att utifrån till exempel familjesituation själv kunna påverka sin tjänstepension genom att välja förvaltningsform eller använda en del av ålderspensionen till efterlevandepension. Den anställde gör sina val av alternativ pensionslösning vid en individuell rådgivning.

Premiebestämd tjänstepension

Vid premiebestämd tjänstepension, även kallad kryssmarknaden, är arbetsgivaren skyldig att betala in en viss premie till den anställdes tjänstepension. Premiens storlek bestäms i kollektivavtalet och motsvarar en viss procent av lönen. Den anställde är inte garanterad en viss pension utan endast att arbetsgivaren avsätter en viss premie till dennes tjänstepension varje månad. Hur stor tjänstepensionen blir beror bland annat på premiens storlek (ju högre lön desto högre premie), avgifternas storlek (ju lägre avgifter desto mer pengar kvar till den anställdes tjänstepension) och avkastningen på de inbetalda premierna.

Pensionskapitalet kan förvaltas på olika sätt. Den anställde kan i de flesta fall välja pensionsförvaltare (utifrån ett urval av försäkringsföretag) och förvaltningsform (traditionell förvaltning eller fondförvaltning). Om den anställde inte gör ett val, placeras premierna hos det försäkringsföretag som är förvalsbolag inom respektive kollektivavtalsområde.

Den anställdes valmöjligheter är begränsade till att i huvudsak avse val av pensionsförvaltare och förvaltningsform³. Övriga villkor, bland annat hur stor premie som ska avsättas till tjänstepensionen, bestäms i kollektivavtalet utan någon möjlighet för den anställda att påverka det.

Vilka försäkringsföretag som är valbara pensionsförvaltare respektive förvalsbolag inom ett kollektivavtalsområde bestäms av arbetsmarknadens parter genom upphandling eller anslutningsförfarande. Arbetsmarknadens parter bestämmer vilka villkor som försäkringsföretagen ska uppfylla, till exempel hur stora avgifter som får tas ut.⁴

Endast de försäkringsföretag som uppfyller villkoren och godkänns av kollektivavtalsparterna får vara valbara pensionsförvaltare. Genom de krav som uppställs i upphandlings- eller anslutningsunderlaget, säkerställs att endast bra och trygga alternativ görs tillgängliga för den anställda. Genom krav på tillåtna avgiftsnivåer tvingas de valbara försäkringsföretagen att sänka sina avgifter rejält, vilket gör att det blir mer tjänstepension till den anställda för de premier som arbetsgivaren betalar in.

3.2 IDD:s standard vid försäljning passar inte för kollektivavtalad tjänstepension
IDD:s standard vid försäljning⁵, med *individens* krav och behov i fokus, är utformad för individuell försäkring. Kollektivavtalad tjänstepension är per definition inte utformad utifrån individens behov utan utifrån *kollektivets* behov av trygga pensioner.

Den lösning som finns i Sverige, där arbetsmarknadens parter i kollektivavtalet bestämmer villkoren för de anställdas pensioner, gör att det vid kollektivavtalad tjänstepension inte finns samma behov av att skydda individen som vid individuell försäkring. Ett sådant synsätt stämmer väl överens med förarbetena till försäkringsavtalslagen där det anges att skyddet för de enskilda inte spelar samma roll vid kollektivavtalad försäkring med hänsyn till att försäkringarna tillkommer och tillämpas under medverkan av organisationer som är väl kvalificerade att ta tillvara de berördas intressen.⁶ IDD ger utrymme att ta hänsyn till tjänstepensionens särart genom att direktivet tillåter anpassning till produktens komplexitet och typen av kund vid implementering av standarden för försäljning.⁷

Arbetsmarknadens parter har i kollektivavtalet tillgodosett de anställdas behov av bra och trygga tjänstepensioner. Den anställda ges visserligen ofta möjlighet att välja pensionsförvaltare och förvaltningsform, men även dessa val görs utifrån de trygga och kostnadseffektiva pensionsalternativ som arbetsmarknadens parter förhandlat fram. En prövning av den anställdes krav och behov i samband med att denne väljer pensionsförvaltare eller förvaltningsform är därför inte lika viktig.⁸ En sådan prövning skulle dessutom i onödan

³ Den anställda kan i många fall även välja till efterlevandeskydd för sin tjänstepension, i form av återbetalningskydd och/eller familjeskydd.

⁴ Upphandlings- eller anslutningsunderlaget kan till exempel ange att den fasta avgiften inte får överskrida ett visst belopp eller ange tillåtna nivåer på kapitalförvaltningskostnader vid traditionell förvaltning respektive fondförvaltningsavgifter vid fondförvaltning.

⁵ Jämför artikel 20.1 första och andra stycket IDD.

⁶ Jämför prop. 2003/04:150, s. 135 och 143.

⁷ Artikel 20.2 IDD.

⁸ Den anställdes identitet är inte ens känd för försäkringsgivaren förrän efter det att valcentralen registrerat individens val och anslutit denne till försäkringen. Försäkringsbolaget kan därför omöjligen pröva individens krav och behov innan försäkringsavtalet tecknas.

fördyra hanteringen av kollektivavtalad tjänstepension, vilket i sin tur skulle leda till att det blir mindre pengar kvar till den anställdes tjänstepension.

3.3 Valcentralernas roll

I syfte att möjliggöra en kostnadseffektiv hantering av premiebestämda tjänstepensioner, har arbetsmarknadens parter utsett en valcentral inom respektive kollektivavtalsområde. Valcentralen har en neutral roll gentemot förvalsbolaget och de försäkringsföretag som är valbara pensionsförvaltare.

Valcentralens uppgift är bland annat att inkassera premier från arbetsgivare, att vid nyan slutning av anställd lämna information till den anställda om de valbara försäkringsföretagen och deras respektive erbjudanden samt att hantera den anställdes val och se till att pengarna placeras hos rätt försäkringsföretag i enlighet med den anställdes vilja. Om den anställda inte gör något aktivt val ansluts denne automatiskt till det av kollektivavtalsparterna utsedda förvalsbolaget.

Genom valcentralerna möjliggörs en enkel och kostnadseffektiv hantering av premiebestämda tjänstepensioner. Den anställda får tillräcklig information för att kunna göra ett välgrundat val när valmöjlighet ges, samtidigt som de valbara försäkringsföretagen kan hålla nere kostnaderna för informationsgivning och försäljning. Denna modell är en av de viktigaste anledningarna till att de valbara försäkringsföretagen kan erbjuda låga avgifter inom kollektivavtalad premiebestämd tjänstepension.

3.4 Dagens informationsmodell på det kollektivavtalade området ger ett bra kundskydd

IDD uppställer ett antal specifika krav på *hur* information om ett föreslaget försäkringsavtal ska tillhandahållas till kund, *vilken* information som ska lämnas, *vem* som ska lämna informationen och *när* informationen ska tillhandahållas.⁹ Dessa regler bör vid implementering tolkas mot bakgrund av det välfungerade kundskydd som finns i Sverige redan idag för kollektivavtalade tjänstepensioner.

Dagens svenska lagstiftning tillåter att arbetsmarknadens parter och försäkringsföretaget gemensamt kommer överens om hur informationsgivningen ska ske.¹⁰ Dessa överenskommelser dokumenteras i protokoll till kollektivavtalet. I dessa protokoll anges bland annat hur informationsskyldigheten delas upp mellan försäkringsföretag och valcentral.

Försäkringsföretagens informationsskyldighet inför tecknande av försäkringsavtal uppfylls idag till stor del av valcentralerna som därigenom spelar en central roll i informationsgivningen på det kollektivavtalade området.

Efter det att arbetsgivaren har anmält den anställda till pensionsplanen, skickar valcentralen ett valpaket till den anställda där förvalet och de olika valbara försäkringsföretagen presenteras med sina respektive erbjudanden. I olika grad hänvisas till respektive företags hemsida för mer utförlig information. Ingen förköpsinformation skickas till individen.

⁹ Jämför till exempel artikel 23, 18(b), 19.4-5 respektive 20.1-2 IDD.

¹⁰ Jämför 20 kap. 3 § försäkringsavtalslagen (2005:104) och 4 § FFFS 2011:39, *Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd om information som gäller försäkring och tjänstepension*.

Den anställde gör sedan ett självständigt val av pensionsförvaltare, utifrån den information som lämnats av valcentralen.

Dagens modell där arbetsmarknadens parter har frihet att bestämma hur informationsgivningen ska ske bör behållas oförändrad. Arbetsmarknadens parter är mest lämpade att bedöma och ta fram regelverk som motsvarar de anställdas behov av information på det kollektivavtalade området. Den modell för informationsgivning som finns idag har under lång tid successivt förbättrats och anpassats till de anställdas behov av lämplig information för att kunna göra ett välgrundat val när valmöjlighet ges.

IDD ger utrymme att ta hänsyn till tjänstepensionens särart¹¹ och behålla dagens modell, där valcentralen spelar en viktig roll och försäkringsföretaget skickar information till individen i efterhand, efter det att försäkring tecknats.

3.5 Valcentralernas administration av kollektivavtalade tjänstepensioner är inte försäkringsdistribution

Definitionen av försäkringsdistribution motsvarar i allt väsentligt den definition av *försäkringsförmedling* som fanns i försäkringsförmedlingsdirektivet (IMD)¹². Vid implementering av IMD i svensk rätt ansågs att valcentralernas verksamhet, mot bakgrund av syftet med direktivet, inte kunde anses vara försäkringsförmedling då deras verksamhet består i administration av försäkringar vars villkor fastställts genom överenskommelser mellan arbetsmarknadens parter. Vidare ansågs det att det för kollektivavtalsgrundade försäkringar redan fanns ett väl utvecklat kundskydd.¹³

Valcentralerna är neutrala i relation till de valbara försäkringsföretagen. Deras roll är att endast tillhandahålla objektiv information om de valbara försäkringsföretagen och göra det möjligt för de anställda att, antingen genom valblankett eller digitalt, välja en ny pensionsförvaltare eller flytta sitt intjänade pensionskapital om de så önskar. Materialet och informationen är neutralt utformade och får *inte* favorisera något av de valbara bolagen.

Valcentralernas verksamhet på det kollektivavtalade området bör inte anses vara försäkringsdistribution vid implementering av IDD i svensk rätt. Detta stämmer väl överens med den tolkning av begreppet försäkringsförmedling som gjordes vid implementering av IMD i svensk rätt.

¹¹ Jämför artikel 22.5 IDD.

¹² Europaparlamentets och rådets direktiv 2002/92/EG av den 9 december 2002 om försäkringsförmedling. Jämför definitionen av begreppet försäkringsförmedling i artikel 2 första stycket punkten 3 IMD och definitionen av begreppet försäkringsdistribution i artikel 2.1 punkten 1 IDD.

¹³ Jämför prop. 2004/05:133, s. 47f: "En ren bokstavstolkning av definitionen i direktivet ger närmast intryck av att all verksamhet som på något sätt har anknytning till ett försäkringsavtal utgör försäkringsförmedling. Mot bakgrund av direktivets innehåll i övrigt bör det dock understrykas att en sådan strikt tolkning inte framstår som vare sig riktig eller rimlig. Begreppet försäkringsförmedling bör i stället tolkas i ljuset av det grundläggande syftet med direktivet, [...] Med denna utgångspunkt kan det redan nu konstateras – i likhet med en rad remissinstanser – att den verksamhet som bedrivs av de s.k. administrationsbolagen inom den kollektivavtalade försäkringen normalt inte kan anses vara försäkringsförmedling i lagens mening. Deras verksamhet består i administration av försäkringar vars villkor fastställts genom överenskommelser mellan arbetsmarknadens parter. Sådan verksamhet är av en annan art än den verksamhet som beskrivits ovan. För kollektivavtalsgrundade försäkringar finns det dessutom redan nu ett väl utvecklat kundskydd."

4. Värna om den svenska modellen vid grupp försäkring

IDD ställer en rad olika krav som ska vara uppfyllda gentemot *kund*. I fråga om vem som ska anses vara kund vid grupp försäkring, gör IDD en skillnad mellan obligatorisk och frivillig grupp försäkring som är främmande för svenskt vidkommande.

Enligt IDD ska den företrädare för en grupps medlemmar som ingår ett *försäkringsavtal för gruppmedlemmarnas räkning*, anses som kund.¹⁴ Detta krav på att grupp företrädaren ska ingå *försäkringsavtalet* för att anses som kund passar inte för svensk grupp försäkring där försäkringsvillkoren i stället bestäms i gruppavtalet.

I Sverige fastställs försäkringsvillkoren i det gruppavtal som försäkringsföretaget ingår med grupp företrädaren. Vid *obligatorisk* grupp försäkring är gruppavtalet även att anse som försäkringsavtalet.¹⁵ Vid *frivillig* grupp försäkring med *reservationsanslutning*¹⁶ eller med *ansökan* ingås försäkringsavtalet rent formellt med varje enskild gruppmedlem, men det enskilda försäkringsavtalet grundas på de försäkringsvillkor som förhandlats fram av grupp företrädaren i gruppavtalet.

För svenskt vidkommande är det därför viktigt att gruppavtalets betydelse beaktas vid implementering av IDD. En tolkning av IDD som leder till att kraven i direktivet måste uppfyllas gentemot varje enskild gruppmedlem vid frivillig grupp försäkring skulle fördrä grupp försäkringen, vilket i sin tur skulle leda till högre premier för individen.

Vissa av direktivets informationsbestämmelser skulle inte ens kunna uppfyllas vid en sådan tolkning av direktivet. Vid till exempel frivillig grupp försäkring med *reservationsanslutning* är gruppmedlemmens identitet inte känd för försäkringsgivaren förrän *efter* det att gruppmedlemmen anslutits till försäkringen. Gruppmedlemmen ansluts till försäkringen per automatik vid inträde i till exempel fackförbundet. Försäkringsföretaget kan därför omöjligen lämna någon information till den enskilde gruppmedlemmen *innan* försäkringsavtalet ingås.

Försäkringsföretaget kan inte heller pröva gruppmedlemmens *individuella* krav och försäkringsbehov. Frivillig grupp försäkring är per definition inte utformad utifrån varje gruppmedlems försäkringsbehov utan utifrån *gruppens* försäkringsbehov. I vissa fall har gruppmedlemmen viss valfrihet i fråga om till exempel försäkringsbeloppets storlek, men ytterst bestäms även beloppsnivåerna i gruppavtalet.

Även vid grupp försäkring gör grupp företrädarens starka ställning, ofta fackförbund, att det inte finns samma behov av att skydda individen som vid individuell försäkring. Redan i förarbetena till försäkringsavtalslagen konstaterades att bestämmelserna om individuell försäkring passar illa eller inte ens går att tillämpa på grupp försäkring, samt att fördelarna med grupp försäkring i form av bland annat låga premier motiverar en annorlunda reglering anpassad till grupp försäkringens särart. Den förenklade riskprövningen vid grupp för-

¹⁴ Jämför skäl 49 IDD. Direktivet blandar dessutom ihop grupp försäkring med kollektivavtalad försäkring, vilket är olyckligt utifrån ett svenskt perspektiv.

¹⁵ Den försäkrade har ingen betalningsskyldighet mot försäkringsgivaren och kan inte heller välja om han eller hon vill ingå i kollektivet.

¹⁶ Vid reservationsanslutning blir gruppmedlem automatiskt ansluten till försäkringen när denne går med i till exempel fackförbundet. Gruppmedlemmen måste reservera sig mot anslutningen för att inte omfattas av försäkringsskyddet.

säkring gör dessutom ett försäkringsskydd möjligt för personer som på grund av sitt hälsotillstånd annars skulle ha svårt att skaffa sig motsvarande individuellt försäkringsskydd.¹⁷

Den svenska modellen vid frivillig gruppförsäkring med anpassade informationskrav ger redan idag ett välutvecklat kundskydd, samtidigt som den möjliggör ett försäkringsskydd till en förmånlig kostnad för individen. IDD:s informationsregler och kravet på prövning av individens krav och behov bör vid implementering tolkas mot denna bakgrund.

Stockholm den 12 september 2016

Folksam

Susanne Sjödin-Svensson
Chef Regulatory affairs
Tel: 070-831 68 01

¹⁷ Jämför prop. 2003/04:150, s. 314C.